

ДОГОВІРНА ПОЛІТИКА ТА ПОДАТКОВІ РИЗИКИ
В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

CONTRACTUAL POLICY AND TAX RISKS IN AN UNCERTAIN ENVIRONMENT

УДК 657:658.14

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.3-8>**Лєга О.В.**¹к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку
та оподаткування,
Полтавський державний аграрний
університет**Яловега Л.В.**²к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку
та оподаткування,
Полтавський державний аграрний
університет**Прийдак Т.Б.**³к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку
та оподаткування,
Полтавський державний аграрний
університет**Leha OIha**Poltava State Agrarian University
Yaloveha Ludmyla
Poltava State Agrarian University
Priyda Tetiana
Poltava State Agrarian University

У статті виявлено тенденції змін у договірних відносинах в умовах введення воєнного стану внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Невдалі контракти з недобрросовісними партнерами загрожують бізнесу як мінімум через понесені витрати і ризики з повернення боргів і збитків. Крім того, сумнівні операції є об'єктом розгляду податковими та правоохоронними органами. Здійснено огляд судової практики у частині визнання реальності господарських операцій та доказів, які для цього використовуються учасниками податкових спорів. Встановлено, що основними джерелами є первинні документи, в першу чергу, договори купівлі-продажу. Узагальнено основні шляхи мінімізації ризиків договірних відносин суб'єктів господарювання. Чітке уявлення про податкові ризики договірних зобов'язань, визначення їх причин та наслідків й розробка заходів щодо їх зниження дозволить зменшити фінансові збитки, час та інші ресурси на доведення дійсності та реальності укладених угод у суді.

Ключові слова: договірна політика, воєнний стан, ризики, податкові ризики, нереальність, фіктивність, податкові спори.

Business entities today operate in an environment of complete uncertainty and constant challenges related to operational system issues, changing legislation, and employee security due to Russia's military aggression against Ukraine. Businesses should plan for scenarios in the face of this uncertainty to comply with sanctions, remain resilient, support their employees and keep them informed of risk developments and changing priorities. Unsuccessful contracts with unscrupulous partners threaten businesses at least because of the costs incurred and the risks of recovering debts and losses. In addition, dubious transactions are subject to investigation by tax and law enforcement authorities. Therefore, the study of tax risks when entering into contracts and ways to minimize them in conditions of uncertainty is a very relevant and timely issue. The purpose of writing this article is to study tax risks of contractual obligations under martial law and to find ways to minimize them. In accordance with the set objective, general scientific and specific methods are used in the work. The article reveals the tendencies of changes in the contractual relations in the conditions of martial law due to the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation. Unsuccessful contracts with unscrupulous partners threaten businesses at least because of the costs incurred and the risks of debt recovery and losses. In addition, dubious transactions are subject to scrutiny by tax and law enforcement authorities. A review of court practice in terms of recognition of the reality of business transactions and the evidence used by participants in tax disputes was carried out. It has been established that the primary sources are primary documents, especially sales contracts. One of the most common violations, due to which the tax credit is "withdrawn" from the company, is the dubiousness of the transaction with an unreliable counterparty. The main ways to minimize the risks of contractual relationships of business entities are summarized. A clear understanding of the tax risks of contractual obligations, identifying their causes and consequences, as well as development of measures to reduce them will reduce the financial losses, time and other resources to prove the validity and reality of the agreements in court.

Key words: contractual policy, martial law, risks, tax risks, unreality, fictitiousness, tax disputes.

Постановка проблеми. Введення воєнного стану внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну вносить значні корективи в порядок укладення та виконання договорів поставки.

Чітке уявлення про потенційні ризики невиконання договірних зобов'язань, визначення їх причин та наслідків й розробка заходів щодо їх зниження дозволить сформувати перелік показників, що оцінюють надійність підрядника з точки зору замовника. Невдалі контракти з недобрросовісними партнерами загрожують бізнесу як мінімум через понесені витрати і ризики з повернення боргів і збитків. Крім того, сумнівні операції є об'єктом розгляду податковими та правоохоронними органами. В результаті договірних відносин з ненадійним партнером підприємство несе не тільки

фінансові збитки, а й втрачає час та інші ресурси на доведення дійсності та реальності укладених угод у суді. За підсумками перевірок господарської діяльності підприємств податковими інспекціями, одним з найпоширеніших порушень, через які з підприємства «знімається податковий кредит», є сумнівність угоди з неблагонадійним контрагентом [1]. Тому вивчення податкових ризиків при укладанні договорів та шляхи їх мінімізації в умовах невизначеності є досить актуальним та своєчасним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правильного та ефективного укладення господарських договорів набули великої актуальності і перебувають у центрі уваги науковців, зокрема В. С. Щербина, А. П. Гаврилішин, С. М. Бервено, О. М. Петрук, В. М. Малишко,

¹ ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0989-8000>² ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5351-545X>³ ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9257-0419>

Г. О. Попадинець, В. С. Мілаш та інші науковці. В умовах невизначеності найбільшу цінність мають практичні консультації, поради юристів, матеріали круглих столів, форумів щодо договірних відносин та ризиків в умовах воєнного стану [2–6].

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є вивчення податкових ризиків договірних зобов'язань в умовах воєнного стану та пошук шляхів їх мінімізації.

Виклад основного матеріалу. Однією з особливостей підприємницької діяльності є наявність ризиків економічних негативних результатів такої діяльності. Безпека договірних відносин завжди залежить від багатьох чинників, як зовнішніх, таких як загальноекономічна ситуація, курс валют, політична стабільність, так і внутрішніх – неблагонадійність конкретного контрагента, несподівані фінансові проблеми в нього [5]. Через воєнну агресію росії щодня доводиться пристосовуватись до нових правил і функціонувати в нових реаліях. Суттєвих змін зазнали й договірні відносини. Унаслідок бойових дій, тимчасової окупації певних українських територій, ракетних обстрілів та інших обставин, пов'язаних із війною, виконання багатьох зобов'язань за цивільно-правовими договорами ускладнюється або стає неможливим [3]. Тож з огляду на ситуацію в країні суб'єктам підприємницької діяльності варто подбати про безпеку договірних відносин із контрагентами. В умовах воєнного стану ризики роботи з контрагентами це, перш за все, операції з контрагентами з тимчасово окупованих територій (місце реєстрації або розташування активів на ТОК), по-друге визнання правочинів, пов'язаних з «російським / білоруським слід», нікчемними, у зв'язку з обмеженням співпраці з компаніями в Україні та закордоном, заборонаю виконання будь-яких зобов'язань (поставка, сплата за товар тощо), виявленням зв'язків з рф, рб.

Отже, підприємницька діяльність в умовах невизначеності, пов'язана з певним набором ризиків, запобігти яким не завжди можливо.

Найбільш вразливими для суб'єктів господарювання є податкові ризики, реалізація яких при укладенні договору спричинена легковажним ставленням до дотримання «букви закону» посадових осіб або працівників підприємств, нехтуванням правою практикою, а іноді звичайною логікою [7]. Адже найпоширенішими порушеннями при договірних відносинах є невизнання контролюючим органом реальності господарських операцій між платником і його контрагентами [8; 15].

Для податкових органів критеріями визнання господарських операцій фіктивними (нереальними) є:

1. Неможливість здійснення господарської операції з ідентифікованим товаром у зв'язку із відсутністю факту (джерела) його законного

введення в обіг та/або реального задекларованого виробництва.

2. Нездійснення та/або неможливість здійснення "продавцями" (товарів і послуг – прим. автора) господарської діяльності та відповідної нереальної господарської операції.

3. Негативна інформація щодо документального оформлення нереальної господарської операції.

4. Відсутність документа щодо підтвердження відповідності продукції (декларації про відповідність, паспорта якості, сертифіката відповідності тощо), наявність якого передбачена технічним регламентом, договором або згідно з обов'язковою сертифікацією, чи внесення недостовірних даних до відповідного документа.

5. Відсутність у "продавців" документів дозвільного характеру або ліцензії, без наявності яких суб'єкт господарювання не може проваджувати певні дії щодо здійснення господарської діяльності, або законного права на виробництво продукції.

6. Участь суб'єкта господарювання ланцюга (їх посадових чи службових осіб) у налагодженні необлікованого виробництва товарів або допущення порушень митних правил при їх імпорті (експорті).

7. Інша інформація, що свідчить про здійснення суб'єктом господарювання ланцюга нереальної господарської операції [9].

Виділена судовою практикою доктрина реальності господарської операції полягає в тому, що наслідки для податкового обліку створює фактичний рух активів, а не задекларований на папері. Проведена операція має бути реальною, це безумовно, і без доведення реального руху активів самі по собі документи не врятовують. Проте підтвердженням здійсненої господарської операції є первинні документи, недоліки яких можуть вплинути на її сприйняття як податківцями, так і судом. Усі поля в документах мають бути заповнені, а пояснення представників компанії в суді мають збігатися зі змістом наданих документів.

Аналіз норм законодавства в частині документування свідчить про те, що будь-які документи (у тому числі договори, накладні, рахунки тощо) мають силу первинних документів лише в разі фактичного здійснення господарської операції. Якщо ж фактичне здійснення господарської операції відсутнє, відповідні документи не можуть вважатися первинними документами для цілей ведення податкового обліку навіть за наявності всіх формальних реквізитів таких документів, що передбачені законодавством.

Визначальною ознакою господарської операції є те, що вона повинна спричинити реальні зміни майнового стану платника податків.

З урахуванням викладеного для підтвердження даних податкового обліку можуть братися до уваги лише ті первинні документи, які складені в разі фактичного здійснення господарської операції.

Зокрема, вивчення судової практики щодо розгляду податкових повідомлень-рішень в частині реальності господарських операцій показав:

– розгляд справи (Постанова від 01.12.2015 № 826/15034/14 Верховний Суд України) про відсутність господарських операцій між Товариством та Контрагентом. Для доказу взаємовідносин між Товариством та Контрагентом представлено договір щодо надання послуг (робіт) від 2 квітня 20xx року N 020413, який від імені Контрагента підписав ОСОБА_11, який рахувався директором Товариства. На підтвердження виконання умов договору, а також сплати позивачем ПДВ у складі ціни представлено податкові накладні, які оформлені відповідно до вимог законодавства; акти приймання-передачі виконаних робіт (наданих послуг) тощо [10];

– в Ухвалі від 14.03.2017 № 823/1724/16 вказано, що у перевіряємому періоді ТОВ "А" здійснювало господарські взаємовідносини з ФОП ОСОБА_7, ТОВ "Г", ТОВ "Н", ТОВ "М" та ТОВ "Е" щодо придбання в 20xx та в 20xx роках карбідно-аміачної суміші № 32, карбаміду та аміачної селітри. До перевірки товариством надано договори поставки, видаткові накладні, товарно-транспортні накладні, податкові накладні, паспорти якості, видані виробником – ПАТ "А", платіжні доручення [11];

– в Вироку по справі N 646/3810/15-к встановлено, що ОСОБУ_11 визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст 205 ККУ, зокрема, з огляду на те, що ОСОБА_11, будучи лише формально учасником та директором товариства (ТОВ "Г-2020"), не виконував функцій, покладених на нього згідно статуту підприємства, не вчиняв дій щодо управління ТОВ "Г-2020", не приймав участі у фінансово-господарській діяльності цього підприємства та не огримував від неї прибутку, а також, допитаний у підготовчому провадженні ОСОБА_11 свою винуватість визнав у повному обсязі та дав пояснення стосовно скоєного ним злочину, передбаченого ч. 2 ст. 205 КК України.

Судом встановлено, що первинна документація (договори: поставки, зберігання, податкові накладні підписана та інші документи по даним договорам) підписана громадянином ОСОБА_11, як директора ТОВ "Г-2020", якого визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 205 КК України [12]. В подальшому господарські операції визнано такими, що не створюють будь-яких правових наслідків, пов'язаних з їх виконанням, тобто нереальними.

– у розгляді справи щодо встановлення реальності господарських операцій ПП "ТД "Ф" (Постанова від 29.12.2016 № 2а-13519/11/2670). Предметом перевірки стали фінансово-господарські взаємовідносини позивача з ПП "ТД "Ф". Джералами перевірки використано: договір

купівлі-продажу N 28-11 від 28.11.2008 р., N 21-01 від 21.01.2009 р., N 29-11 від 29.11.2008 р., N 2-02 від 12.02.2009 р., N 1-04 від 21.04.2009 р. між ПП "ТД "Ф" та ПП «Ф». На підтвердження господарських взаємовідносин позивачем надано суду специфікації на товар (а. с. 107 том 1), реєстри отриманих та виданих податкових накладних, розшифровки податкових зобов'язань та податкового кредиту в розрізі контрагентів за серпень 2008 р. листопад 2008 р., січень 2009 р., лютий 2009 р., квітень 2009 р., банківські виписки, платіжні доручення, рахунки-фактури, видаткові накладні (а. с. 96-105, 108-111, 118-125, 127-135 том 1) [13].

Отже, договір є основним документом розгляду в судах податкових спорів щодо фіктивності підприємств та визнання здійснених господарських операцій реальними. Тому в умовах невизначеності необхідно мінімізувати податкові ризики договірних відносин, а також ризиків невиконання зобов'язань та неповернення боргів. Нами узагальнено основні шляхи мінімізації ризиків договірних відносин суб'єктів господарювання:

1. Аудит чинних договорів, які слід розділити на декілька категорій: подальше виконання є можливим (навіть якщо це буде коштувати дорожче або виконання буде ускладненим); виконання є неможливим тимчасово (наприклад, місто, куди необхідно доставити товар, знаходиться в облозі окупантом); виконання є неможливим повністю (предмет договору було знищено, контрагент потрапив під санкції тощо). Після категоризації договорів, необхідно застосувати один з юридичних інструментів: призупинити виконання своїх зобов'язань, змінити домовленості з контрагентами або розірвати окремі договори [5].

2. З використанням юридичного супроводу перекласти договір, додавши умови щодо регулювання проблем з повоєнного досвіду. Необхідно грамотно скласти договір, передбачити в ньому весь можливий арсенал захисту від недобросовісних дій, таких як штрафні санкції, гарантії, забезпечення, передоплати. Кожний вид договору, укладений між сторонами, як правило, містить положення про дії сторін, що необхідно вчинити в умовах форс-мажорних обставин і наслідки, які наступають для сторін щодо виконання договірних зобов'язань із застосуванням форс-мажору. Наявність воєнного стану як форс-мажорних обставин на території нашої країни підтверджується загальним листом ТПП України, розміщеним нею на офіційному сайті 28.02.2022 р., відповідно лист підтверджує наявність цих обставин, а неможливість виконання договірних зобов'язань особа має підтверджувати документально в залежності від її дійсних обставин, що унеможливають виконання. Та судова практика показує, що при виникненні спірних ситуацій між контрагентами щодо порушення виконання договірних зобов'язань загальний лист ТПП, що

підтверджує форс-мажорні обставини – воєнний стан, у будь-якому судовому процесі не матиме для суду «заздалегідь преюдиційного характеру», тому що оцінюватимуться усі докази надані сторонами в сукупності та з урахуванням фактичних обставин певної конкретної справи та виду спірних правовідносин [3].

3. На етапі пошуку контрагента важливо перевірити його комплексно, із залученням до цього процесу бухгалтерів і юристів, провести due diligence. Якщо з підприємствами заключені договори, доцільно перевірити повторно їх благонадійність. Необхідно затребувати в контрагента статутні документи, Свідоцтва про внесення запису до Єдиного державного реєстру та про постановку на облік у податкових органах як платника податків; довіреність на особу, що підписує договір (у разі якщо договір підписується за довіреністю); документи, що підтверджують законність використання виключних прав (товарний знак, фірмове найменування тощо) – за наявності таких прав; договір оренди приміщення за адресою місцезнаходження організації (юридична адреса організації) тощо [14]. В оригіналі повинна бути представлена довідка про відсутність заборгованості в податкових органах. Якщо майбутній контрагент є акціонерним товариством, є можливість перевірити його фінансову звітність як емітента в електронних ресурсах Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

4. Особливістю перевірки контрагента в поточних обставинах є також необхідність встановлення його належності до підсанкційних осіб. Глобальна політика санкцій, яка наразі проводиться у зв'язку з вторгненням російської федерації в Україну, зачіпає велику кількість компаній і осіб. Необережні зв'язки з контрагентом, який підпадає під санкції, не тільки створюють небезпеку для виконання договору, але й несуть значні репутаційні ризики. На підставі реєстраційних даних, отриманих від контрагента, можна його перевірити, використовуючи міжнародні та національні санкційні та чорні списки або бази даних, наприклад: Рішення про санкції ЄС, Санкційний список Великобританії, Пошук по списку санкцій Управління з контролю за іноземними активами (США), Зведений автономний список санкцій Канади, Державний секретаріат з економічних питань (SECO) – пошук суб'єктів санкцій, Швейцарія.

Крім списків осіб, які підпадають під санкції, зміни до законодавства внесені під час війни також обмежують взаємодію з громадянами росії або пов'язаними з ними особами. Якщо виникає підозра, що контрагент є такою особою або намагається уникнути санкцій, то варто здійснити додаткову перевірку контрагента. Для цього можна використати рекомендації, викладені у виданому Financial Crimes Enforcement Network

(FinCEN) документі. Згідно цих рекомендацій, варто бути обережним, якщо: є інформація про зміну структури власності контрагента за останні 3–4 місяці; структура ланцюжка власників до кінцевого бенефіціара є непрозорою та заплутаною; відкриті дані про контрагента свідчать про його тривалу співпрацю з підсанкційними компаніями та особами; банківські рахунки контрагента були відкриті незадовго до укладення договору; контрагент наполягає на укладенні договору з компаніями, які були створені недавно та публічно раніше не асоціювалися з ним [4].

5. Перевірка контрагента з точки зору економічної безпеки операції. Така перевірка має показати, чи дійсно контрагент веде підприємницьку діяльність, чи подається податкова звітність, чи є на балансі підприємства контрагента будь-які активи. Можна з'ясувати склад засновників контрагента для визначення пов'язаних з ним осіб. Для цього можна звернутися до державних реєстрів та баз даних. Наприклад, на ресурсі Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців можна дізнатися досить багато інформації про контрагента, а саме: код ІПН або код ЄДРПОУ; види діяльності; проходження процедури банкрутства або ліквідації; дані про місцезнаходження, керівництво та дату державної реєстрації [1].

6. Підтвердити обґрунтованість вибору контрагента, оцінивши умови угоди та їх комерційну привабливість, наявність особистих контактів керівників компаній, ділову репутацію, платоспроможність контрагента, ризик невиконання зобов'язань, наявність в контрагента необхідних ресурсів (виробничих потужностей, технологічного обладнання, кваліфікованого персоналу) і відповідного досвіду тощо. Для суб'єктів господарювання підтверджуючими джерелами можуть бути: а) документи, що фіксують результати пошуку, моніторинг та відбір контрагента; сайти контрагентів, рекламні матеріали, пропозиція до співпраці і т.п.; ділове листування; звичайні умови та ціни на ринку на аналогічні товари/послуги; звичайні умови та ціни для даного платника практикою здійснення вибору контрагентів тощо.

7. Встановити у контрагента обсяг повноважень при укладенні даного виду угоди – вимоги законодавства при укладенні конкретної угоди, підтвердження права підприємства на заняття конкретним видом діяльності (копії установчих документів; довідка органів статистики; виписка з ЄДРПОУ, свідоцтво платника ПДВ, копії ліцензій з додатками), перевірка повноважень особи на укладення та підписання договору, оскільки відповідно до ст. 215 ЦК України відсутність належних повноважень у особи (обсяг цивільної дієздатності) при укладанні угоди є однією з підстав визнати угоду недійсною в судовому порядку (дані по особі, яка буде підписувати договір, перевірка

обсягу повноважень цієї особи на підписання договору згідно з наданими установчим документам, довіреності та іншим документам, що підтверджують обсяг повноважень) [1].

8. Наявність підписаних та пролонгованих договорів та інших первинних документів. Правильність їх складання є головним чинником впливу на податкові наслідки від господарської операції. Повнота виконання договору відображається у первинних документах, що підтверджують факт відвантаження товарів, продукції, виконання робіт, надання послуг (акти здачі-приймання виконаних робіт, надання послуг, видаткові накладні і ін.). Виконання договору другою стороною підтверджується, зазвичай, платіжними документами (банківські виписки, платіжні доручення і т. д.).

9. Страхування ризиків – це особливий та додатковий захист від ризиків. Такий вид страхування непопулярний, проте на нього варто звернути увагу, зважаючи на збільшення кількості неплатоспроможних контрагентів. Страхова компанія може застрахувати підприємця від таких ризиків: невиконання (неналежне виконання) контрагентами страхувальника зобов'язань щодо постачання сировини, матеріалів, устаткування, товарів за договором (контрактом, угодою) між страхувальником і контрагентом; недотримання умов і строків виконання контрагентом страхувальника фінансових зобов'язань за договором між страхувальником і контрагентом; невідповідність поставлених страхувальникові згідно з умовами договору товарів, сировини, матеріалів або наданих послуг (робіт) – вимогам відповідних нормативних документів; спричинення страхувальникові майнових збитків, утрат, витрат з будь-якої причини, зокрема в результаті непередбачених простоїв виробництва, які виникли у зв'язку з поломкою обладнання, автотранспорту, відключенням електро- та водопостачання, погодними умовами, які роблять неможливим або перешкоджають здійсненню господарської діяльності. Страхування можливе також і від інших ризиків, які можуть виникнути в підприємця, проте всі вони повинні бути вказані в договорі. Такий договір захищає від негативних наслідків (збитків), та варто пам'ятати, що для отримання страхової виплати підприємцеві (компанії) необхідно зробити певні дії: подати заяву про страховий випадок, документи, що підтверджують його настання та розмір збитків [2].

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, зауважимо, що в умовах війни економічна та податкова безпека знаходиться в зоні ризику. Можливі загрози, зазвичай, носять комплексний характер: на одні і ті ж об'єкти системи безпеки можуть бути спрямовані різні загрози, що, здебільшого, формують підсилюючий ефект. Для зниження загроз, пов'язані з порушенням виконання зобов'язань необхідно ретельно аналізувати договори та

складати первинну документацію, які мають безпосередній вплив на податкові наслідки. Наведені рекомендації щодо ведення договірної політики суб'єктів господарювання не є повними, але можуть стати в нагоді для забезпечення виконання умов договору з контрагентом та запобігання ризику виникнення спорів з податковим органом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мінімізація ризиків договірних відносин. Місія здійсненна. URL: <https://gc.ua/uk/minimizaciya-rizikiv-dogovirnih-vidnosin-misiya-zdijsnenna/> (дата звернення: 23.12.2022).
2. Вареникова В. Підводні рифи контрагентів, або Як убезпечити договірні відносини і мінімізувати ризик виникнення боргів. *Юридична практика*. 2014. Випуск 38 (1180). URL: <https://zib.com.ua/ua/101306.html> (дата звернення: 23.12.2022).
3. Нікітін О. Особливості виконання договірних зобов'язань під час воєнного стану за відсутності в договорі положень про форс-мажор. URL: <https://id-legalgroup.com/blog/osobennosti-vipolneniya-dogovornih-obyazatelstv-vo-vremya-voennogo-polojeniya-pri-otsytsivii-v-dogovore-polojenii-o-fors-majo-re----oleg-nikitin--advokat-ID-Legal-Group> (дата звернення: 23.12.2022).
4. Договори поставки під час війни в Україні. URL: <https://dlf.ua/ua/dogovori-postavki-pid-chas-vijni-v-ukrayini/> (дата звернення: 23.12.2022).
5. Сторожук Т., Рекун А. Виконання договірних зобов'язань та форс-мажор. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/209873_vikonannya-dogovirnih-zobovuzan-ta-fors-mazhor (дата звернення: 23.12.2022).
6. Ріяко Є. Безпека бізнесу під час війни: ТОП-10 порад керівнику. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/212816_bezpeka-bznesu-pd-chas-vyni-top-10-porad-kervniku (дата звернення: 23.12.2022).
7. Пилипенко Г. Податкові ризики при укладанні договорів належна обачність при виборі контрагента. URL: <https://sherman.in.ua/podatkovy-riziki-pri-ukladanni-dogovoriv-nalezhna-obachnist-pri-vibori-kontragenta/> (дата звернення: 23.12.2022).
8. Канцедаль Н. А., Лега О. В. Документальний контроль як спосіб ідентифікації фіктивних господарських операцій платників податків. *Розвиток бухгалтерського обліку, фінансів та оподаткування в аграрному секторі економіки в умовах євроінтеграції*: збірник матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2017. С. 246–249.
9. Методичні рекомендації з фіксування в актах перевірок результатів відпрацювання документально оформлених платниками податків нерезидентних господарських операцій з товарами: Лист ДФС від 16.05.2016 № 16872/7/99-99-14-02-02-17. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/DFSO3456?an=10&q=вилучення%20документів&snippet_id=snippet_63250 (дата звернення: 23.12.2022).
10. Постанова від 01.12.2015 № 826/15034/14. *Верховний Суд України*. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/54688725?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03 (дата звернення: 23.12.2022).

11. Ухвала від 14.03.2017 № 823/1724/16. Київський апеляційний адміністративний суд. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/65383715> (дата звернення: 23.12.2022).

12. Постанова від 13.02.2017 № 826/6266/16. Окружний адміністративний суд м. Києва. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/65189632> (дата звернення: 23.12.2022).

13. Постанова від 29.12.2016 № 2а-13519/11/2670. Окружний адміністративний суд м. Києва. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/63807418?ca_q=ДПІ%20у%20Печерському%20районі%20м.%20Києва (дата звернення: 23.12.2022).

14. Грабовський В. Як при укладенні договору уникнути податкових ризиків. URL: <https://zakon.help/article/dogovir-riziki-podatkov-riziki-ukladennya-dogovoru?menu=117> (дата звернення: 23.12.2022).

15. Лега О. В., Яловега Л. В., Прийдак Т. Б. Податкові ризики як елемент податкової політики підприємств. *Інфраструктура ринку*. Випуск 67. 2022. С. 229–233.

REFERENCES:

1. Minimizatsiia ryzykiv dohovirnykh vidnosyn. Misiia zdiisnenna [Minimization of risks of contractual relations. The mission is feasible]. Available at: <https://gc.ua/uk/minimizaciya-rizikiv-dogovirnykh-vidnosin-misiya-zdiisnenna/> (accessed 26 December 2022).

2. Varenkova V (2014). Pidvodni ryfy kontrahentiv, abo Yak ubezpechyty dohovirni vidnosyny i minimizuvaty ryzyk vynyknennia borhiv [Underwater reefs of counterparties, or How to secure contractual relations and minimize the risk of debts]. *Yurydychna praktyka* [Legal practice], vol. 38 (1180). Available at: <https://zib.com.ua/ua/101306.html> (accessed 26 December 2022).

3. Nikitin O. Osoblyvosti vykonання dohovirnykh zobov'язan pid chas voiennoho stanu za vidsutnosti v dohovori polozhen pro fors-mazhor [Features of fulfillment of contractual obligations during martial law in the absence of force majeure provisions in the contract]. Available at: <https://id-legalgroup.com/blog/osobnosti-vipolneniya-dogovornih-obyazatelstv-vo-vremya-voennogo-polojeniya-pri-otsytsivii-v-dogovore-polojenii-o-fors-majore---oleg-nikitin--advokat-ID-Legal-Group> (accessed 26 December 2022).

4. Dohovory postavky pid chas viiny v Ukraini [Supply contracts during the war in Ukraine]. Available at: <https://dlf.ua/ua/dogovori-postavki-pid-chas-viiny-v-ukrainyi/> (accessed 26 December 2022).

5. Storozhuk T., Rekun A. Vykonання dohovirnykh zobov'язan ta fors-mazhor [Fulfillment of contractual obligations and force majeure]. Available at: https://biz.ligazakon.net/analytics/209873_vikonannya-dogovornikh-zobovyazan-ta-fors-mazhor (data zvernennia 23.12.2022).

6. Riiako Ye. Bezpeka biznesu pid chas viiny: TOP-10 porad kerivnyku [Business security during the war: Top-10 tips for the manager]. Available at: https://biz.ligazakon.net/analytics/212816_bezpeka-bznesu-pd-chas-vyni-top-10-porad-kervniku (accessed 26 December 2022).

7. Pylypenko H. Podatkovi ryzyky pry ukladanni dohovoriv nalezhna obachnist pry vybori kontra-

henta [Tax risks when concluding contracts due diligence when choosing a counterparty]. Available at: <https://sherman.in.ua/podatkovy-riziki-pri-ukladanni-dogovoriv-nalezha-obachnist-pri-vybori-kontragenta/> (accessed 26 December 2022).

8. Kantsedal N. A., Leha O. V. (2017) Dokumentalni kontrol yak sposib identyfikatsii fiktyvnykh hospodarskykh operatsii platnykiv podatkiv [Documentary control as a way to identify fictitious business transactions of taxpayers]. *Rozvytok bukhhalterskoho obliku, finansiv ta opodatkovannia v ahranomu sektori ekonomiky v umovakh yevrointehratsii* [Development of accounting, finance and taxation in the agrarian sector of the economy in the context of European integration]: zbirnyk materialiv Kh Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Kyiv, pp. 246–249.

9. Metodichni rekomendatsii z fiksuvannia v aktakh perevirok rezultativ vidpratsiuvannia dokumentalno oformlenykh platnykamy podatkiv nerealnykh hospodarskykh operatsii z tovaramy: Lyst DFS vid 16.05.2016 № 16872/7/99-99-14-02-02-17 [Methodological recommendations on fixing in the acts of inspections the results of working out documented by taxpayers of unreal economic transactions with goods: Letter of the SFS dated 16.05.2016 No. 16872/7/99-99-14-02-02-17]. Available at: https://ips.ligazakon.net/document/view/DFS03456?an=10&q=vyluchennia%20dokumentiv&snippet_id=snippet_63250 (accessed 26 December 2022)

10. Postanova vid 01.12.2015 № 826/15034/14. Verkhovnyi Sud Ukrainy [Resolution of 01.12.2015 No. 826/15034/14. Supreme Court of Ukraine]. Available at: https://verdictum.ligazakon.net/document/54688725?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03 (accessed 26 December 2022)

11. Ukhvala vid 14.03.2017 № 823/1724/16. Kyivskiy apeliatsiyniy administratyvnyi sud [Resolution of 14.03.2017 No. 823/1724/16. Kyiv Administrative Court of Appeal]. Available at: <https://verdictum.ligazakon.net/document/65383715> (accessed 26 December 2022)

12. Postanova vid 13.02.2017 № 826/6266/16. Okruzhnyi administratyvnyi sud m. Kyieva [Resolution of 13.02.2017 No. 826/6266/16. District Administrative Court of Kyiv]. Available at: <https://verdictum.ligazakon.net/document/65189632> (accessed 26 December 2022).

13. Postanova vid 29.12.2016 № 2а-13519/11/2670. Okruzhnyi administratyvnyi sud m. Kyieva [Resolution of 29.12.2016 No. 2а-13519/11/2670. District Administrative Court of Kyiv]. Available at: https://verdictum.ligazakon.net/document/63807418?ca_q=DPI%20u%20Pecherskomu%20raioni%20m.%20Kyieva (accessed 26 December 2022).

14. Hrabovskiy V. Yak pry ukladenni dohovoru unyknyty podatkovykh ryzykiv [How to avoid tax risks when concluding a contract]. Available at: <https://zakon.help/article/dogovir-riziki-podatkovy-riziki-ukladennya-dogovoru?menu=117> (accessed 26 December 2022).

15. Leha O. V., Yaloveha L. V., Pryidak T. B. (2022). Podatkovi ryzyky yak element podatkovoi polityky pidpriemstv [Tax risks as an element of tax policy of enterprises]. *Інфраструктура ринку* [Market infrastructure], vol. 67, pp. 229–233.